

АВТОРСКА СПРАВКА

за приносния характер и резюмета на научните трудове, предоставени от гл. ас. д-р Петя Иванова Славова за участие в конкурса за заемане на академична длъжност „Доцент“ по 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Социология – Социология на труда), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ и публикуван в Държавен вестник, бр. 61 от 28 юли 2017 г.

За участие в конкурса за доцент са предоставени двадесет и една от общо тридесет и седем публикации на кандидата¹. Публикациите за участие в конкурса се разпределят по научни рубрики както следва:

- една монография на български език;
- две съставителства, на български и на английски²;
- пет статии в реферирани и индексирани научни списания на български и на френски;
- единадесет статии и студии на български, френски и английски, публикувани в сборници, издадени в България и в чужбина;
- едно научно интервю на български;
- една рецензия на книга, публикувана в индексирано и реферирано списание в чужбина на френски език.

Публикациите, предоставени за участие в конкурса са насочени към изследване на различни аспекти на свободни (регулирани) професии (архитекти и адвокати), на различни занятия (социолози) и на различни стопански единици/ предприятия (ДТП „Тексим“). Публикациите се отнасят до анализ на професии, занятия и стопански единици, функционирали през два политически периода - социализъм и пост-социалистически трансформации, като някои от тях обхващат и двата периода едновременно. С изключение на две публикации (17 и 21)³, засягащи изследване на актьори и процеси в Чехия и Франция, всички останали се отнасят до различни случаи в България. Всички публикации се отличават с едновременна работа по теоретична реконструкция и приложението ѝ за анализ на оригинални емпирични данни. Всички публикации, се основават на данни, регистрирани и анализирани чрез различни качествени методи. Изключение прави публикация № 16, която използва едновременно качествени и количествени методи.

Авторска справка за приносния характер

Предоставените за участие в конкурса публикации се разпределят в три тематични полета (А, Б и В), описани по-надолу.

А. Изследвания на свободните професии (архитекти и адвокати) в условията на социализъм и на пост-социалистически трансформации.

¹ Броят на публикациите, включени в Списъка с всички публикации (37) се разминава с този от системата „Авторите“ (40). Причината е, че в Авторите се регистрират и докторската дисертация и дипломните работи.

² В едно от съставителствата (под № 2 в списъка с публикации за участие в конкурса) кандидатът е автор на седем самостоятелни части от книгата (под номера от 3 до 9 включително), които са преброени в рубриката „Публикации в книги и сборници, издадени в България и чужбина“.

³ Навсякъде в справката цифрите в скоби отразяват номера, под които публикацията фигурира в Списъка с публикации, предоставени за участие в конкурса.

Публикациите в това тематично поле въвеждат и разработват на проблемното, теоретично и емпирично ниво социология на професиите в България. В Западноевропейската и Американска социология изследванията на професиите имат свои установени традиции, водещи началото си от класическия период на социологията, но в България тази социологическа дисциплина е почти непозната, а засегнатите социални актьори и процеси - неизследвани. Публикации № 14, 15, 19, 21 въвеждат последователно в организацията на предоставяне на професионални услуги и упражняване на професионална дейност, в създаването и функционирането на пазар за реализация на тези услуги и в колективните форми на професионален живот. Публикации № 16 и 18, допълва изследваните проблемни полета, свързани с професиите като акцентира върху взаимоотношенията между недемократични политически режими и позиционирането на професионалните общности спрямо тях. Това позициониране се изследва едновременно като средство за контрол върху професиите и обществото, но и като възможен източник на автономия. В съвкупността си, тези публикации дават отговори на въпросите:

- как са организирани, как функционират, как се конституират като професионални групи/ съсловия две от ключовите професии в България – архитекти и адвокати, но и как се противопоставят и заобикалят контрола на социалистическия режим от съветски тип;
- как се позиционират „професиите в обществото“, кои са техните клиенти и социалните проблеми, с които се обръщат към тях и как допринасят или не за еманципирането на гражданите като автономни субекти;
- как и защо се „скрива“ свободния статут на професиите (архитекти и адвокати) през различните периоди на социализма и как този статут се възстановява след ноември 1989 г.

Всички пет публикации, посветени на различни аспекти на професиите, работят с теоретичния апарат на интеракционистката социология на професиите (Еверет Хюз, Хауард Бекер, Анселм Строс и др.), на по-късните нейни нео-вебериански течения (А. Абът, К. Дюбар и П. Трипие и др.), както и от областта на социология на архитектурата и изкуствата (Флоран Шампи, Реймон Мулен и др.). Принос на публикациите е адаптирането на това теоретично наследство, разработено върху примера на западноевропейските и американските либерално-демократични общества за изследване на професии в условията на недемократичен (социализъм) и в трансформационен (пост-социализъм) тип режими. Това се постига едновременно чрез допълнителна теоретична реконструкция/ критика на ключови понятия като това за „професия“, за „договореност“, „сегментиране“, „ангажиране“ и др., и чрез комбиниране на понятийния апарат на социология на професиите с този за анализ на постсоциалистическите трансформации (Дейвид Старк) и на ревизионистката школа (Сандрин Кот) в анализа на социалистическите режими.

Разработването на проблемно-методологическото поле, свързано с професиите през годините е било подкрепено от различни международни и национални финансиращи програми и институции (Програма „Фернан Бродел“ на Дома за науките за човека в Париж, програма Advanced Academia на Център за академични изследвания, София и програмата за пост-докторанти на Института за изследване на близкото минало, София). Резултати от тези изследвания са залегнали и в разработването на няколко курса в т.ч. и на курса по Социология на труда, които се преподават на студенти от различни степени и специалности в Софийски университет.

Б. Изследвания на професионалната реализация на дипломираните по социология и на образованието по социология в България.

Публикации с номера от 2 - до 9, 11, 12, и 13 са посветени на проблема за образованието и професионалната реализация на дипломираните по социология. Приносният характер на тези публикации и на изследванията, в рамките на които са разработени може да се резюмира в няколко посоки. Преди да ги опиша, държа да подчертая, че тези приноси са постигнати заедно с единадесет студента по социология, дипломирали се през 2010 г., с двама докторанти и в сътрудничество с колеги от Пловдивски университет и БАН.

- Направен е сравнителен анализ на възникването на академичната дисциплина „Социология“ в четири държавни университета и се показва как общото наименование „социология“ скрива разнообразието от академични традиции и практики, които съществуват в страната за преподаването на тази дисциплина. Именно това разнообразие се оказва и определящо както за идентификацията на студентите от различните университети с дисциплината, така и за професионалната им реализация (публикации с № 11, 12, 13)

- Проведеното изследване на професионалната реализация на дипломирани по социология от Софийски университет обхваща дълъг период (1990-2006) и представители на седемнадесет випуска (публикации с № 2-9). Целта на това изследване беше да се покаже не колко и къде точно се реализират, а как намират работни места, свързани или не със специалността дипломираните по социология, как в рамките на дълъг период се променят и образованието и практиките по намиране на работа, кои са професионалните светове на реализация и как интерпретират връзката между дисциплината, която са завършили и областта, в която се реализират. Образованието по социология може само да насочва към възможни типични реализации, обособили се като такива през годините, но не ги предопределя. Образованието се интерпретира от дипломираните, а и от преподавателите, преди всичко като средство за лична ориентация в света и личностно обогатяване, а не като инструмент за професионална реализация. Това схващане се дължи както на постоянстващата характеристика на образованието, което за изследвания период предлага преди всичко теоретична, а не толкова изследователска подготовка, така и на структурата на професионалните светове, където се реализират дипломираните. Тези светове, с изключение на „света на Академията“ не използват професионалната квалификация „социолог“, макар че използват в различна степен и дълбочина социологическа експертиза (публикации с № 2-9). Така двете сфери - образование и „професионален свят“ се разбягват, а това създава напрежение у дипломираните, които като цяло харесват това, което са завършили, но не разбират защо извън университета то не се търси и не се цени.

- Анализът на резултатите от изследването беше проведен с помощта на специализиран софтуер за обработка на качествени данни ATLAS.ti 4.2., следвайки структурален метод за анализ на интервю (Клод Дюбар и Пиер Трипиер, Анселм Строс и Жулиет Корбин). Беше създадена единна методология за кодиране на данните от 48 полу-структурирани интервюта с дипломирани. Това позволи интервютата да бъдат обработени по идентичен начин, така че да постигнем сравнимост на резултатите, и тълкуване на данните не само типологично, но и в контекста на биографичния опит на интервюираните. В този смисъл приносът е не толкова в използването на софтуера, колкото във възможността, която осигурява за приложение на различен тип анализи върху едни и същи качествени данни.

- Изследванията на дипломираните по социология, търсещи връзка между образование и професионална реализация използват идеи и понятия едновременно от теоретичното наследство на интеракционистката социология на професиите и на социология на образованието (Пепка Бояджиева, Георги Димитров) и на историческата

социология на социологията (Светла Колева), но позволиха и разработването на собствени понятия като това за „професионален свят“, „дисциплини-ядки“, „курсове-преподаватели“. Тези понятия позволиха изследването и анализа на образованието и реализацията отвъд институционалните им и официални характеристики, а „от долу“. т.е. през опит на дипломираните, преподавателите и работодателите, споделен в ситуация на интервю.

Представените публикации, отнасящи се до предметното поле на реализацията и образованието на дипломираните по социология са подготвени в рамките на две последователни изследвания, финансово подкрепени от Фонд „Научни изследвания“ при МОН, както и от Научно-изследователския сектор (НИС) на Софийски университет. Данните послужиха и за изготвянето на дипломна работа за придобиване на образователна степен „Бакалавър“ на Цветомира Данова.

В. Изследвания на стопански организации през социализма

Публикация № 1 представлява монографично изследване на случай на стопански деец (Г. Найденов) и на стопанска единица (ДТП „Тексим“), развивали дейност през 60-те години на 20 век. Приносния характер на тази публикация може да се резюмира в следните няколко пункта:

- На предметно равнище монографията представлява относително последователно проведен опит за реконструиране на възникването и начина на функциониране на едно от най-значимите външно-търговски социалистически предприятия. Бих го определила дори като най-значимото за десетилетието на 60-те, заради създадената мрежа от задгранични фирми, създаването и институционализацията на мрежата за контрабанда на оръжие (и не само) като инструмент на скритата, но постоянстваща държавна политика на социалистическия режим. „Тексим“ и Г. Найденов са в основата и на създаването на социалистическия търговски флот на България, на международния търговски автотранспорт и на социалистическата система за авиопръскане в селското стопанство. „Тексим“ изиграва и ключова роля за промяна на социалистическото потребление през 60-те, заради вноса и производството на „Кока-Кола“ и „Фанта“, заради разширяването и модернизирането на оранжерийното производство и превръщането му в по-широко достъпно, заради въвеждането на химическото почистване на дрехи, на търговската къща „Мода и лукс“ в София и Варна, и на други стоки и услуги. Тези емпирични специфики на „Тексим“ са мобилизирани в разработването на идеята/ понятието за „изключение“. Това понятие позволява да се отиде отвъд фактологичното описание на стопанската единица. Така създаването и функционирането на „Тексим“ не се анализира самоцелно (заради самото предприятие), а с оглед по-доброто разбиране на социалистическата икономика и режим.

- На методологическо равнище монографията представлява цялостен опит за реконструиране и осмисляне едновременно на начина на създаване на стопанските единици и дейци, и на социалистическия режим през 60-те. Това е постигнато със средствата на ревизионистката парадигма и на понятието за „ограничена диктатура“ (Ричард Бесел, Ралф Йесен, Сандрин Кот, Алф Люттке), използвано при анализа на социалистическите режими от съветски тип и с помощта на Веберовото понятийно наследство („исторически индивидууми“) и неговите съвременни интерпретации (Георги Фотев, Пепка Бояджиева) при анализа на конкретни случаи. Защитена е тезата, че режимът представлява „ограничена диктатура“, която функционира на принципа на делегираните стопански автономии, които на свой ред пораждаат лична автономия, убягваща от контрола му и подронваща обхвата и силата на властта му. Външно-търговското предприятие „Тексим“ и Г. Найденов не са просто креации на режима, т.е.

създадени само по силата на делегираната автономия. Те са и еманципирани се от режима структури (лична автономия), които ограничават силата и проявлението му.

- На понятийно равнище, изследването на „Тексим“ предлага разработен собствен понятийен апарат, включващ понятията за „делегирана/ договорена и лична автономия“, „стопански деец“, „комисионерска икономика“, „каскадни привилегии“ и др.. Тези понятия от една страна допълват забелязаните липси в анализа на стопанските единици през социализма и разкриват нови познавателни възможности, от друга. От трета страна, предлагат един социологически, различен от историческия прочит на историята.

- На емпирично равнище, анализът в книгата се основава на данни, регистрирани от различни архивни източници и на вторичен анализ на данни от мемоарна литература. Архивните източници са три: Фонд 136 на Централния държавен архив (ЦДА), съдържащ нормативни документи от архивния фонд на Министерски съвет за периода след 1944 г.; Фонд 1Б (ЦДА), където днес се съхранява архива на ЦК на БКП; архивът на двата съдебни процеса, които са водени срещу Г. Найденов и неговите сътрудници от „Тексим“. Този архив се съхранява в т.нар. за краткост „Комисия по досиетата“ (Комисия за разкриване на документите и за обявяване на принадлежността на български граждани към Държавна сигурност и Разузнавателните служби на Българска народна армия - КРДОПБГДСРСБНА) и съдържа 126 тома (над 8000 страници) различни по вид документи, използвани за целите на двата съдебни процеса срещу Г. Найденов. Като социолог, за мен употребата на термина „архив“ не е очевидна и не следва от „от само себе си“. Това наложи създаването на методологическа рамка за регистрация на данни от архива и за тяхната обработка и анализ. Сама по себе си тази рамка и метод на работа с архива представлява специфичен принос, при това не заради обема обработени данни, а преди всичко, като аналитичен инструмент, който ми помогна да разбере историята на тази стопанска единица по един критичен, непозитивистки начин и да подхожда социологически към работата с архив, и в частност към съдебен архив.

Провеждането на изследването и подготовката на монографията за „Тексим“ бяха инициирани и подкрепени от Института за изследване на близкото минало – София и осъществени благодарение на финансовата подкрепа, осигурена от Европейския изследователски съвет (European Research Council) на Европейската комисия и фондация „Америка за България“.

Резюмета на научни трудове, предоставени за участие в конкурса

- (1) Монография: *Георги Найденов и Тексим-Имекстраком*. „Комисионерска“ икономика и стопанска автономия през социализма от 60-те. София: Сиела и Институт за изследване на близкото минало, 388 стр.

Книгата се състои от предговор, въведение, пет глави, заключение и епилог. Предговорът и въведението изясняват теоретико-методологическата гледна точка от която се ръководи изследването, т.е. конструирането на изследователския предмет, понятийният апарат и корпусът от данни, регистрирани с цел изследване на изключението. Първата глава е озаглавена *Зараждане на изключението: възникването на „Тексим“* и в нея се анализират процесите и събитията довели до това, че Г. Найденов се превръща в довереното лице на Т. Живков, на което е делегирана автономия да контролира контрабандни канали за износ на оръжия, да създава задгранични дружества и да управлява новосъздаденото предприятие „Тексим“. Тази част е фокусирана върху създаването на стопанския деец. Втората глава от книгата е озаглавена *Договаряне с ограничената диктатура. Каскадният модел на привилегии*. Тя е посветена на механизма за договаряне на стопанска автономия между режима и дееца. Произтичащите

от тази автономия привилегии позволяват на Г. Найденов да създаде и управлява едно различно социалистическо предприятие. Третата глава е озаглавена *Договаряне с капитализма: „комисионерската икономика“*. Основен предмет на анализ тук е употребата на автономия при работа зад граница. Как деецът използва делегираната му автономия и как създава лична автономия, са два от основните въпроси, които се разглеждат в тази глава. Четвъртата глава е озаглавена *Автономия в криза*. Тук анализирам опитите които постепенно режимът прави, за да си възвърне контрола върху стопанския деец. Дейността на Найденов и резултатите които постига и по-конкретно начинът, по който ръководи „Тексим“, застрашават позициите на различни структури, толерирани и важни за режима (активните борци, други стопански дейци, пазари и интереси на СССР и т.н.) Застрашаването на техните позиции от страна на „Тексим“ и на Георги Найденов на свой ред започва да застрашава позицията на самия режим. Петата и последна глава се нарича *Ограничената диктатура в поход за възвръщане на делегираната автономия*. Основният акцент тук е поставен върху идеята, че стопанските дейци, които са успели да договорят изключителни автономии с режима не се идентифицират напълно с него и паралелно с договарянето и употребата на автономии изграждат и защитна зона (лична автономия) между себе си и между режима. Как и кога режимът идентифицира и разрушава тези зони и дали успява да ги контролира, са основните обсъждани въпроси.

В *Заключението* обобщавам структурите на стопанското изключение и на ограничената диктатура. Очертавам и някои бъдещи полета за изследване които историята на „Тексим“ провокира, както и наличието на осъзнавано допуснати пропуски в книгата, които по един или друг начин няма как да бъдат преодоленни.

Книгата завършва с *Епилог*, целта на който е да погледне на случая „Тексим“ от гл.т. на събития от постсоциализма и още по-конкретно да покаже как и пред кого Г. Найденов възстановява отнетата му от режима автономия, т.е. кои са референтните структури на „новото време“ към които се отнася стопанският деец и какви ресурси те му осигуряват.

(2-9) *„Какъв да стана? С какво да се захвана? Професионални реализации на дипломираните по социология от Софийски университет: 1990-2006*, София: Изток-Запад, стр. 312⁴.

Книгата се състои от (3) *Въведение*, четири части (4-8) и (9) *Заклучение*. Въведението изяснява предмета на изследването, възможните подходи към него, изследователските методи и логиката на анализа. Първата част наречена (4) *Кандидатстването: „Голямото обръщане при кандидатстването в специалност Социология...“* се анализира проблемът за избора и кандидатстване в специалността, за профила на гимназистите, които попадат в нея. Показват се също така трансформациите, които специалността е претърпяла преди и след края на социалистическия режим на Живков. Тези трансформации са анализирани от гледна точка на професионалната реализация на социолозите в контекста на два различни социално-политически и икономически периода. Анализът се базира на данни от интервюта с дипломирани от седемнадесет випуска и на данни от институционалния архив на специалността за периода 1979-1999. Втората част, озаглавена (5) *Три гласа за едно образование* е посветена на образованието по социология. Анализът в нея представя образованието като една многолика, противоречива реалност, базирайки се на данни от интервюта с три групи респонденти – дипломирани по социология, преподаватели и работодатели. Третата, най-обширна част от книгата е озаглавена *Социално-професионални светове*. Тя се състои от две под-части

⁴ Макар че представляват самостоятелни текстове, резюметата на публикации с номера от 2 до 9 включително са представени заедно.

– едната посветена на студентския труд, а другата на анализ на професионалните светове на дипломираните. Що се отнася до тази част от книгата, кандидатът в конкурса е автор на студиите (6) *Работа по време на следване* и (7) „Светът на Академията“ *през погледа на докторанта*. Както подсказват заглавията на тези студии предмет на анализ са студентската заетост и опитът на докторантите едновременно като обучаващи се млади изследователи и като работещи. В тази трета част от книгата е отделено специално внимание на всеки един от идентифицираните в хода на изследването „професионални светове“. Начинът на функционирането им е анализиран призмата на траекториите на заетите в него социолози и се основава на данни от интервюта с дипломирани и с работодатели. В четвъртата и последна част от книгата наречена (8) *Няколко портрета* са представени някои специфични феномени, свързани с прехода от образование към работа – страхът от включване в „пазара на труда“, „прекъснатите“ професионални траектории на завърналите се в България емигранти, нощната трудова заетост като форма на свобода. В (9) *Заклучение* са представени някои обобщения по повод връзката между образование и реализация, пречупена през погледа на дипломирани, преподаватели и работодатели.

(10) *Market as Networks*, Sofia: Sofia University Press (съ-съставителство заедно с Таня Чавдарова и Светла Стоева)

Сборникът е съставен от избрани статии, представени като доклади на конференция на изследователския комитет „Икономика и общество“ към Международната социологическа асоциация, проведена през септември 2009 г. в София. Статиите изследват конституирането на пазарите чрез разнообразни социални мрежи – тяхното създаване, трансформиране и адаптиране към различен пазарен контекст. Едни от тях се фокусират върху пазарното „отваряне“ или „затваряне“ като взаимодействие между глобални процеси и локални традиции, докато други анализират механизми, разгръщащи се в конкретна институционална или организационна среда.

(11) *La sociologie universitaire bulgare en transformations: politiques publiques, parcours institutionnels et biographies (1990-2006)*, *Revue d'études comparatives Est-Ouest*, vol. 45, pp. 91-124

В тази статия анализирам процеса на диверсификация на образованието по социология след края на социалистическия режим в България. Проведено е сравнително изследване на случаи на специалност Социология в четири държавни университета в България. Анализирани са едновременно политиките за реформа във висшето образование, начинът по който те се интерпретират и използват от различните засегнати актьори – студенти, преподаватели, политически ангажирани лица. Анализът е изграден въз основа на данни от дълбочинни интервюта и архивни документи.

(12) *Постсоциалистическото образование в огледалото на социалистическото минало: случаят на специалност Социология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“*, *Социологически проблеми*, бр. 3-4, стр. 67-96

Статията представя анализ на образователните трансформации в специалност Социология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) през периода 1990-2006. Трансформациите са анализирани чрез изследване на три основни елемента: преподавателските траектории, структурата и съдържанието на учебните планове и съдържателната ориентация на образованието. Използвани са данни от архива на

специалността и от дълбочинни интервюта. Авторът показва, че трансформациите в тази специалност се осъществяват благодарение на два основни механизма: зависимостта от наследените структури на късния социализъм и автономията на образователните звена и на отделните преподаватели да (не) инициират промени. Анализът установява, че тези два механизма са използвани по различен начин през изследвания период, което води и до нелинейни, макар и вървящи в една посока трансформации на образованието по социология в СУ.

(13) **Славова, П.**, Митев, Т. 2012. Висшето образование като предприемачески експеримент: три портрета на специалност Социология в България (1990-2006), *Социологически проблеми*, бр. 3-4, стр. 97-151

Статията представя анализ на образователното предприемачество в специалност Социология в три държавни университета през периода 1990-2006 г. Анализирани са законодателните и институционални проблеми, настъпили в областта на висшето образование, и е показано как се появяват различни проекти за създаване на нови катедри, обучаващи по специалност Социология в различни университети. Висшето образование е изследвано като предприемачески проект, събиращ съмишленици и разчитащ по определен начин съществуващия законодателен, институционален и политически контекст. По този начин е показано как възниква пазара на образователни услуги по Социология в пост-социалистическа България.

(14) Slavova, P. 2007, La commande d'architecture en Bulgarie pendant et après le socialisme : organisations, collectifs et pratiques de travail, *Transitions*, vol. XLVII (2), pp. 47 – 71

Статията анализира процеса на функциониране на “форсираните” работни места и колективи върху примера на проектантските организации и архитектурно-инженерните работни групи в тях през социализма и трансформирането им в частни архитектурни бюра през пост-социализма. Показва се едновременното разпадане на трудовите колективи и на наложените „отгоре надолу“ професионалните (инженери срещу архитекти) и политически йерархии. Тези „разпадащи“ се структури още в края на 80-те дават началото на първите частни архитектурни бюра, но раждат и нови йерархии – тези на капитала, налагащ граници върху архитектурната идея и на инженерите и техниците, които безпрепятствено се намесват на пазара на архитектурни услуги. Така професионалната автономия на архитектите се утвърждава като предмет на постоянно договаряне с плана или с пазара, с партията или с капитала, с инженерите и с други сродни специалности, а архитектурата само в някаква степен е дело на архитекта.

(15) Славова, П. 2007, Пазарът на професионални услуги в постсоциалистическа България: случаят на архитектурната професия, *Критика и Хуманизъм*, бр. 24, стр.173-192

Статията анализира функционирането на един особен вид пазар през постсоциалистическия период – този на професионалните услуги и в частност на архитектурното проектиране. Този вид пазар се подчинява на своя собствена логика, обяснима чрез анализ на социално-професионалните взаимоотношения, в които влизат от една страна клиентите (бивши и потенциални), от друга страна архитектите като професионална общност, и от трета страна - архитектите и клиентите. За да обясни функционирането на този пазар, авторът заимства понятието за „икономика на качеството”, въведено в социологическата литература от френския социолог Люсиен

Карпик (Karpik 1989, 1995). Това понятие е приложено при анализ на пазара на архитектурни услуги. Подчертават се както силните му страни, способни да обяснят как функционира пазарът на професионални услуги, така и някои негови ограничения. Този критичен подход способства за доразвиването на понятието, в което се състои и един от основните приноси на статията. Другият ѝ принос се изразява в анализа на един непознат в българската социологическа литература проблем – този за пазара на архитектурни услуги.

(16) Slavova, P. 2013, Lawyers and the Socialist Regime in Bulgaria: Sovietization of the Profession and Local Resistance Practices, *CAS Working paper Series*, Center for Advanced Study Sofia, Issue 5, pp.1-36

В тази студия анализирам взаимоотношенията между адвокатската професия и социалистическият режим от съветски тип през периода 1944-1970. Основният въпрос, който разглеждаме е как, дали и до колко професията, която е ключова за еманципирането на либералния тип общества и режими се превръща в инструмент за контрол, поставена в условията на недемократичен тип режим. В първата част е анализирана литературата посветена на изследвания на адвокатската професия в условията на социалистически режим от съветски тип и е изведен моделът на политики за трансформиране на либералния ѝ вариант в съветски. Показано е също така, че българската адвокатура от периода преди 1944 г. съвсем не може да бъде описана като идеално-типичен случай на свободна професия в либерален тип режим. Във втората част показвам как съветския тип политика за контрол и организация на професията е пренесен и практикуван в България и как неговото приложение частично претърпява неуспех. Понятието за договаряне е това, което използвам за да покажа едновременно как адвокатите (като колективно цяло и индивидуално) се договарят с институциите на режима (министерство, партия и съд), но и с гражданите, така че да запазят, макар и силно видоизменени някои черти, характерни за свободните професии. Студията е изградена въз основа на количествени и качествени данни, регистрирани от архива на Софийска адвокатска колегия (Държавен архив София, Фонд 2292), както и въз основа на вторичен анализ на мемоарна и историческа литература и представлява своеобразен принос едновременно в изследване на юридическите професии и на социалистическите режими.

(17) Slavova, P. 2012, *Essai sur l'in-photographiable : le processus de construction de la maison qui danse à Prague*, In : Rouet, G. et Ditchév, I. (eds.), *La photographie : mythe global et usage local*, L'Harmattan, collection Local-Global, pp.131-153

Статията разказва по специфичен начин – използвайки понятийния апарат едновременно на социология на глобалното и на теорията за зависимостта от изминатия път - историята на възникване на „Танцуващата къща“ в Прага. Става дума за първата сграда в Централна и Източна Европа, построена след 1989 г., отличаваща се с пост-модернистка архитектура, дело на световно известен архитект – „емблемата“ Франк О. Гери. Статията е структурирана в два разказа: „глобалистският разказ „по американски“ и „локалният разказ, вкоренен в чехословашкото дисидентството“ и използва данни от интервюта с чешки архитекти и от документални книги, пресъздаващи историята на сградата. Анализът показва скритите социални взаимоотношения между глобалните и местните актьори. Отношения, които архитектурата скрива, но историята ѝ разкрива, обяснявайки как глобалното придобива локално значение и променя местния контекст, и как

глобалистките практики в архитектурата и строителството се превръщат в такива, заради способността им да се адаптират към локалното.

(18) Славова, П. 2011, Свободните професии като скрити фигури на социализма: адвокатската професия в България през периода 1944-1952, В: Знеполски, И. (съставител), *Да познаем комунизма. Изследвания.*, Институт за изследване на близкото минало & Сиела, София., стр.269-319

Основната теза, която се опитвам да развия в тази статия е, че свободните професии, към които режимът демонстрира нетърпимост, представляват „скрити фигури“ на социализма, т.е. социални форми, които режимът не успява да *премахне* нито като институционална форма, нито като професионална и всекидневна практика и които „*скрива*“ чрез различни репресивни техники. Използвайки примера на адвокатската професия разкривам механизмите на скриването, които режимът практикува спрямо нея през първите седем години от установяването му на власт в България (1944-1952). Статията се състои от три части. В първата се представят теоретичните ориентири на изследването, аргументира се конкретно необходимостта от изследване на свободните професии в недемократичен политически режим от съветски тип, формулират се и водещите хипотези на изследването и използваните емпирични източници (данни от архива на адвокатската колегия в Бургаски окръг). Втората част представлява анализ на съветската политика спрямо професията на адвокатите в СССР с цел очертаване на модела на „съветския тип професия“, който се прилага по-късно и в останалите социалистически страни. Третата част е посветена на анализ на адвокатската професия в България. Тук е отделено специално внимание на периода 1944 -1952 г., който е ключов за по-нататъшното развитие на социалистическата професия.

(19) Славова, П., 2006, Да упражняваш професията архитект в постсоциалистически контекст: организации, колективи и професионални траектории, в: Грекова, М. и Кабакчиева, П., *Отвъд дисциплинарните (само)ограничения*, Университетско издателство, „Св. Климент Охридски“, стр.195 – 223

Статията разглежда процеса на трансформация на „о-държавената“ през социализма професия архитект в свободна професия. Въз основа на данни, генерирани от 49 дълбочинни и полу-структурирани интервюта, от анализ на професионална преса и от архиви на професионални организации и нормативни документи се анализират професионалните трансформации на няколко нива – на ниво професионални организации (трансформацията на творчески съюзи, наследени от времето на социализма), на ниво организация на професионалната дейност (от проектантска организация към мрежови екипи) и на ниво индивидуални избори и професионални траектории на архитектите. За да се анализират тези процеси са използвани понятията за „ангажиране“, за „професионални сегменти“ и за „договаряне“ – всички те ключови за различни автори от интеракционистката школа в изследването на професиите.

(20) Чавдарова, Т., Славова, П., Стоева, С. 2009, Социологията трябва да развие чувствителност към темпоралността, **интервю** с проф. Дейвид Старк, *Социологически проблеми*, кн. 3-4, стр. 97-113

Д. Старк е познат в Централна и Източна Европа преди всичко с изследванията си на постсоциалистическите трансформации и на различни предприятия, трудови и икономически процеси през късния социализъм и в периода на ранния „преход“.

Интервюто поставя фокус върху няколко теми: по-новите търсения на автора в анализа на темпоралността/ процесуалността, на времето и на хетерогенните мрежи, разработвани въз основа на нови и различни емпирични случаи като ИТ компании в Силициевата долина, Калифорния и медийната индустрия в САЩ.

(21) Slavova, P. 2012, Recension du Rapport de recherche: Olivier Favereau (éd.) 2010, *Les avocats, entre Ordre professionnel et Ordre marchand*, Gazette du Palais – Lextenso éditions, Paris, 222 p., *Revue Canadienne Droit et Société*, vol 27, n°2, pp.280-282

Тази публикация представлява научна рецензия на сборника *Адвокатите, между професионалния и пазарния ред*, издаден под ръководството на Оливие Фавро. Сборникът е интердисциплинарен. Икономисти, историци и социолози обединяват усилията си, за да анализират от различни гледни точки последствията от либерализацията на пазара на адвокатски услуги, наложена от Европейската комисия на страните членки. Тази политика се транспонира във Франция последователно, с различни мерки от средата на 90-те и през цялото първо десетилетие на новото хилядолетие. Обединяващото между студиите в сборника е, че за да анализират последствията върху професията на адвоката от провеждането на тази европейска политика, те използват понятийния апарат на т. нар. French Conventional School и преди всичко понятията за „конвенция“ и „качество“, мрежи“ и „икономика на единичното/уникалното“. Показва се как с политически средства (наложени като задължителни директиви) се цели промяна на статута на актьорите и в частност на адвокатската професия. Пренебрегва се сложната природа на адвокатурата, нейните вътрешни механизми на регулация и професионална етика и тя се възприема и налага като един обикновен икономически и пазарен агент. Тази политическа намеса в професионалния пазар и организация оказват негативно въздействие върху качеството на предоставяните услуги, респективно върху възможността гражданите адекватно да защитават правата си. Рецензията на книгата показва някои методологически проблеми на проведените изследвания сред адвокатите и критикува функционалисткия и консервативен патос, който се открива в различните студии. Същевременно се подчертава приносът на социалните науки, които сигнализират за негативните ефекти от приложението на общите европейски политики на локално ниво.

